

Mestermøte på Badet Scene

Lillehammer Musikkforum inviterer til en sjelden musikkopplevelse i Badet fredag den 7. april, med de to norske gitaristene Terje Rypdal og Ronni le Tekrø.

Både Terje Rypdal og Ronni le Tekrø er gitarister av ypperste klasse og innledet sitt samarbeid på Sruget for noen år siden. Nå har samarbeidet resultert i en, ifølge sakyndige, meget spennende plate, og noen få, eks-

klusive konserter.

Ett av de utvalgte konserterstedene er altså det nyoppussede Badet Scene, tidligere Grotten, i Folkets Hus.

Terje Rypdal er en av norsk musikkklivs virkelige veteraner etter 30 år i bransjen. Han begynte med The Vanguards og Dream på 60-tallet og har senere blitt kjent som jazzmusiker, samtidskomponist og symfoniker.

Gitaristene Terje Rypdal og Ronni le Tekrø kommer til Badet Scene i Folkets Hus fredag den 7. april.

108370

I Milorgs tjeneste

Av professor Tore Pryser

Milorgs distriktssjef i Lillehammer og Gudbrandsdølen (D 23), Wilhelm Molberg Nilssen, har gitt ut bok. Det meste av stoffet har han tidligere publisert i artikler i GLT. Ikke desto mindre er det nyttig at alt dette er samlet i en bok, som i tillegg til mange fakta også inneholder viktig kildemateriale, herunder et rikt billedstoff, fra okkupasjonsårene. Dette er prisverdig.

WMN henvender seg til dagens historieløse ungdom, som han sier.

Hovedhensikten er «historisk dokumentasjon» (s. 8) av den perioden han ledet Milorg i regionen, fra høsten 1943 da det mest dreide seg om en papirorganisasjon og til en væpnet vaktstyrke på 750-1000 mann da frigjøringen kom to år senere. WMN er opptatt av «fantastiske» og «hendinger (som) blir forvridd» i ettertiden. Han har sett kontrollerbare hendinger forvridd til det ugjenkjennelige i forsøk på å gi stoffet spesielle vendinger, som han sier (s. 135). Særlig mener han at «Mange har beklageligvis fått informasjon av tvilsom karakter» når det gjelder det som skjedde på Lillehammer under kapitulasjonen i mai 1945.

Desverre sier han ikke eksplisitt hva han tenker på. Det er derfor ikke lett for leserne av boken å se hvor han eventuelt rydder opp. Som nevnt gir han mange nyttige fakta fra sitt tilbaketrunkne ståsted som Milorgsjef. Når det gjelder de store linjer kan jeg imidlertid ikke se at Wilsson kommer med særlig nye innspill. Hans framstilling er dessuten beskrivende og i liten grad forklarende. Jeg er derfor i noe tvil om dagens historieløse ungdom blir så mye klokere av å lese boken.

Et eksempel på manglende forklaring er behandlingen av det såkalte Septemberevnetivet fra Milorg-ledelsen sentralt, det viktigste direktivet som beskrev hva som kunne skje ved avslutningen av okkupasjonen. WMN nevner at det her dreide seg om fire alternativer, men unnlater å forklare hva disse gikk ut på, med unntak av det som ble realisert, nemlig idealalternativet: tysk kapitulasjon i Norge uten kamp. De andre alternativene var evakuering av de tyske styrkene fra Norge, alliert invasjon i Norge som ville ha tatt tid og kostet mange liv, og til sist oppløsningsalternativet, som innebar at «desperados» av typen Terboven ville fortsette krigen i Norge selv om Tyskland kapitulerte på Kontinentet. Helt fram til første uken av mai i 1945 sto alle disse mulighetene åpne.

Norge og Lillehammer spesi-

Wilhelm Molberg Nilssen tegnet av Andreas Hauge. Tegning fra boken.

elt hadde altså grunn til å frykte det verste. I lesernes orientering kan nevnes at det faktisk så tidlig som på nyåret 1945 ble overveid å bombe Lillehammer turisthotell hvor tyskerne i Norge hadde sitt hovedkvarter. I en henvendelse til FO 4 i London fra «Mr. Lange» (dvs. Jens Christian Hauge) 12. februar heter det følgende: «Vi har telegrafisk henstillet til dere å angripe Rendulcis hovedkvarter i Turisthotellet litt utenfor Lillehammer. Lillehammer-folkene har nå flyttet ut av de nærmeste husene og luftvernet er visnok ikke særlig sterkt. Målet skulle være noenlunde lett å se fra luften».

Sett fra Lillehammer befolknings side ble dette heldigvis aldri noe av. Heller ikke ble det aktuelt å sprengre hovedkvarteret i luften ved sabotasje innenfra, et alternativ som det lokale XU overveid i samarbeid med Mi2 (det norske militære etterretningskontoret) i Stockholm.

Milorg var ikke den eneste militære organisasjonen som virket i distriktet. Også XU opererte her med egen gruppesjef i Lillehammer. De siste månedene av okkupasjonen var dette Pelle Haslev. XU er overhodet ikke nevnt i WMNs bok, og Haslevs navn kun i forbindelse med en razzia etter frigjøringen. Selv om WMNs tema er Milorg burde det lokale XUs innsats iallfall vært nevnt, ikke minst på grunn av den viktige kartleggingen av det tyske hovedkvarteret som Erling Storrusten sto for. En avgrensning i forhold til Sivorg kunne også vært nyttig med det ambisjonsnivå som boken legger opp til. Heller ikke lederen her, Eivind Esp, er nevnt, enda han dro i trådene når det gjaldt det meste av motstandsarbeidet i Lillehammer.

Men også når det gjelder Milorg i D 23 savnes stoff. WMN skriver mye om lederne rundt seg og de fortjener sikkert ros for sin innsats. Særlig enkelte SOE-menn droppet i fallskjerm med fly fra England som levde illegalt i «kåker» på skauen er det grunn til å omtale, selv om disse strengt tatt var under britisk kommando og ikke underlagt Milorg.

Derimot får vi vite nokså lite om de vanlige Milorg-jegerne på grasrota. Rett nok er de fra avsnitt 231 Lillehammer ramset opp i en navneliste bakerst opp i et kapittel kalt Rekrutteringen (s. 137). Men hvordan rekrutteringen fant sted, hvordan jegerens trening foregikk osv., sies det lite om. Farlige oppdrag som enkelte tok på seg er videre uteglemt.

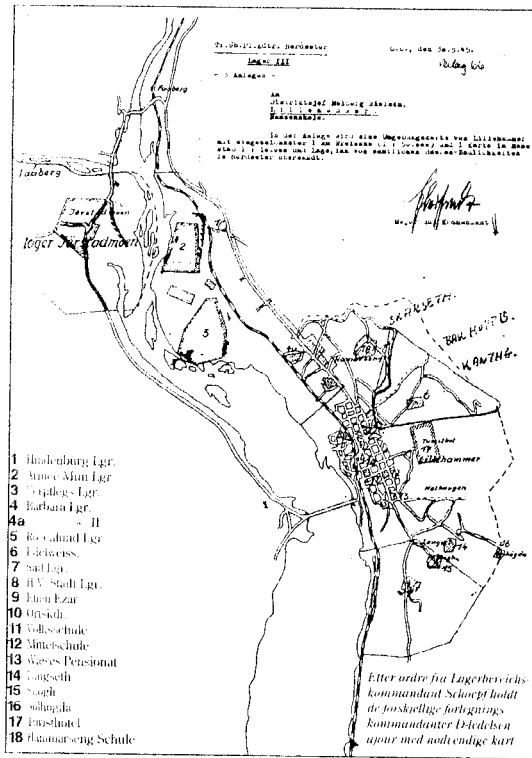
Jeg spør meg hvorfor? Hvorfor er heller ikke den omfattende opprullingen av Milorg i Lillehammer-distriktet på våren 1945 og årsaken til den behandlet? Her er mye dramatisk stoff om både arrestasjoner og flukt med livet som innsats, som burde vært omtalt i sin bredde.

Ellers er det interessant at Kai Holst i Oslo og hans mor Inga i Anders Sandvigs gate spilte en rolle når det gjaldt å arrangere møtet hvor WMN ble utpekt til distriktssjef av selveste Jens Christian Hauge. Holst «ordnet det praktiske», sies det, ved møtet som fant sted i september 1943.

Men her er noe uklart. Skriftlige svenske kilder forteller at Holst befant seg i Sverige på denne tiden. Nærmere bestemt flyttet han over grensen ved Svinensund 5. august.

Andre mindre uklareheter angående tidspunktet kan også bemerkes. At den allierte militærkommissjonen som overleverte general Bohme kapulasjonsbetingelsene på Lillehammer ankom Fornebu 8. mai kl. 17.20, og ikke sjøflyhavnen her kl. 16.30 som vanligvis antatt (se J.Chr. Hauge, Frigjøringen, 1994-utg. s. 117), er vel en detalj. På samme side 84 er WMN uttrykk om hva han som distriktssjef foretok seg 8. mai. Leserne får inntrykk av at han både oppsøkte den tyske Ortskommandanten og avtalte Milorgs overtakelse av vaktholdet på Lillehammer, og dessuten etablerte D 23s hovedkvarter på Nansenskolen.

Dette skjedde imidlertid senere. Samtalen med Ortskommandanten fant først sted på kvelden 9. mai. Av et telegram til FO i London 10. mai som WMN har offentliggjort i GLT tidligere heter det: «Mellom kl. 6.00 og 6.30 norsk tid ble Lillehammer og omegn besøkt av våre styrker. Senere meldes at Øyer og Tretten er besøkt.

Tidlig på nyåret i 1945 ble det overveid å bombe Lillehammer Turisthotell, papæker vår anmelder. Kart over de tyske anleggene i Lillehammer, illustrasjon fra boken.

Resten av distriktet besettes utover dagen. Fra nå av har D 23 kontor på Nansen-skolen i Lillehammer».

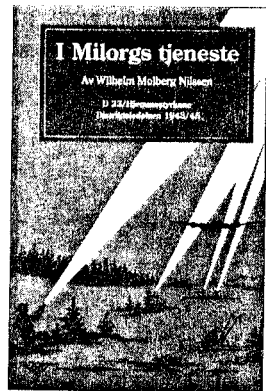
Den første Milorg-mannen i uniform i Lillehammers gater ble forøvrig sett på ettermiddagen 9. mai. Dette var en unggutt fra Busmoen som raskt ble båret på gullstol av jublende mennesker. Hans navn er foreløpig ukjent.

Tross enkelte innvendinger er det prisverdig at WMN nå 50 år etter frigjøringen har gitt sitt bidrag til distriktets okkupasjonshistorie. Boken fyller ut det eksisterende kunnskapsbildet og supplerer Hovdhaugens klassiker Gudbrandsdølen gjennom krigsåra fra 1949 (nyutg. i år), Faberg historielags årbok fra 1981, Jon V. Lundes «Det var ei rar tid» fra 1982 og Svein Amblihs hovedoppgave i historie om ØXU (1988), litteratur som ikke er nevnt i WMNs ellers fyldige litteraturliste.

Men siste ord om okkupasjonen i Lillehammer og Gudbrandsdølen er fortsatt langt fra sagt.

BØKER

■ Wilhelm Molberg Nilssen: I Milorgs tjeneste. En GLT-bok. Thorsrud A.S. Lokalhistorisk Forlag.

Tidligere distriktssjef i D 23, Wilhelm Molberg Nilssen, har til 50 årsjubileet for frigjøringen skrevet boken «I Milorgs tjeneste» om sitt arbeid de to siste krigsårene og tiden etter kapitulasjonen.

BREV TIL REDAKTØREN

Stiftelser norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Alle innlegg som sendes redaksjonen må være undertegnet med fullt navn og adresse. I visse tilfelle godtas et brev frykkes i avisen med merke eller psevdonym, men fullt navn skal likevel oppgis. Skriv kort! Redaksjonen forbeholder seg retten til å korte ned lange innlegg.

I Milorgs tjeneste

Med interesse har jeg lest Tore Pryser omtale av min bok: «Milorgs tjeneste» her i avisen for 31.03.1995.

Jeg var spent på den profesjonale etterkrigs historikers seriøse omtale og vurdering. For eventuelle nye lesere er det kanskje nødvendig å presisere at bokens undertittel er D 23/Hjemmestyrkene, Distriktsledelsen 1943/45.

Det var hyggelig med positive trekk i omtalen. Den sentrerer også om hva jeg ikke har skrevet, eller burde ha skrevet. Historikeren filosoferer i tankebaner som fokuserer på hva som eventuelt kunne ha skjedd hvis, såfremt, forutsetningen hadde vært slik eller sann, eller alternativet et annet.

Min oppgave har vært å behandle ledelsens arbeide under de faktiske foreliggende forhold. Det kunne nok vært interessant å involvere både XU og Sivilorganisasjonen, men det faller utenfor rammen av denne boken. Mine venner og gode forbindelser i okkupasjonsårene, Erling Storrusten og Eivind Esp er ellers behørig omtalt av andre forfattere.

Så en oppklaringsrunde om ting som har vært uklart for Pryser.

1. «Farlige oppdrag som den enkelte påtok seg er uteglemt (grasrotplanet).

Nei, de er ikke uteglemt, men utelatt med hensikt. Boken dreier seg om ledelsen, primært, ikke den enkelte jegers meritt. Skulle jeg beskrive den del av historien, ville det nok blitt en helt annen, action-preget bok. Opprullingene, arrestasjonene og tortur er forøvrig beskrevet i annen lokalhistorie. I kapitlene Bakgrunnen og Ettertanker fremhever jeg forøvrig den enkelte milorgjegers store betydning. Pryser språkbruk om at Milorg-jegerne under kapitlet «Rekrutteringen» er «ramset opp» på en navneliste bakerst i boken tror jeg ikke veteranene tar seriøst. De er fra min side ikke «ramset opp» men satt der i arbeidighet og med mntanet.

2. Møtet mellom Hauge og meg i sept. -43 i Holst ordnet det praktiske». Pryser synes det er uklart at Kai Holst kunne ordne noe praktisk i et møte mellom Hauge og meg i sept., da han (Holst) skulle befinne seg i Sverige så tidlig som 5. august. Kai Holst og jeg kjente hverandre fra 1942. Han bodde da i Oslo, og under besøk på Lillehammer ble vi kjent med hverandre. Vi spilte bridge sammen hos fru Holst, og det ble lett for Kais forbindelser i Oslo å nå meg rent praktisk på Lillehammer.

3. Ubetydelige detaljer om klokkeslettene på Fornebo: Klokkeslettet jeg oppgir, har jeg notert etter min samtale med Peto Bennett som var med i kommisjonen. Han fortalte at da de ankom Fornebo var det en

«Byen for alle»

Lillehammers myndigheter, handelsstand og andre gode krefter har allere ar arbeidet med å gjøre byen tilgjengelig for alle. Det er også betryggende å se at arbeidet skal føres videre slik det er gitt opplysninger om i aktivitetsplanen for det videre arbeid.

Planen har imidlertid mangler. Alle byens fortau må gjøres fremkommelig for syns- og bevegelseshemmede.

Det er de ikke i dag, fordi fortau som gardefiere plikter å rydde for snø svært mange steder ikke blir ryddet. Det er mange brudd på forbudet mot å parkere på fortau, særlig omkring i boligstrøkene, og

kommunalt pabud om å fjerne grenner/kvister av busker og trær som henger ut over fortauene ikke blir overholdt av hageeierne.

Disse forhold er alle regulert ved offentlig vedtekt. Det er vel derfor mest et spørsmål om tiltak til å la opplyst pabudenes krav i tiltak som neppe krever så store investeringer. Løsningen vil kanskje være endringer i vedtektene?

Med hilsen Sven Pleym
Lillehammer

bromlebas, formalia-rytter, og provoserende ansvarlig tysk offiser som forarsaket stor forsinkelse etter ankomsten. Det er mulig hans avlesning av klokken Kai ha noe med det å gjøre, men det kan vel ikke sies å ha hatt noen betydning for Norgeshistorien!

4. Uklarheten om hva Distriktsstjernen foretok seg og hvor hans opphold var; På side 76 i boken er det klart og tydelig beskrevet hvor ledelsen var og hva jeg gjorde.

5. Mine sendte telegrammer til London om tidspunktet for overtagelsen av vaktoppdragene, og opprettelsen av hovedkvarteret på Nansenskolen er klare og utvetydige.

«9. mai 1945. Fra Lilleby. Konfererte i dag med ortskommandanten på Lillehammer om overtagelse av besetnings- og vaktoppdrag. Han stilte seg meget velvillig. Vi besetter byen i morgen».

Utviklingen og hendelsesforløpet gikk raskt og resulterte i mitt telegram den 10. mai, hvor jeg fastslår at vi nå har ferdigtablert vårt hovedkvarter på Nansenskolen.

«10. mai 1945. Mellom klokken 6.00 og 6.30 norsk tid ble Lillehammer og omegn besatt av våre styrker. Senere meldes at Øyer og Tretten er besatt. Resten av distriktet besettes utover dagen. Fra nu av har D 23 kontor på Nansenskolen Lillehammer».

6. Kilder: «Boken fyller ut det eksisterende kunnskapsbildet og supplerer Hovdhaugens klassiker «Gudbrandsdalen gjennom krigsra fra 1949» (ny utg. i år).

For Pryser er det sikkert ikke kjent at Hovdhaugens klassiker var et samarbeidsprosjekt mellom ham og meg. Jeg hadde i 1947 skrevet ferdig et manuskript om Milorg. Da jeg ble kjent med at Gudbrandsdal Historielag i 1945 ønsket å samle stoff til bok om okkupasjonsårene syntes jeg det var riktig å ta en bok kom i historielagets regi. Da det også var klart at Hovdhaug, som jeg kjente som en førsteklasses motstandsmann under krigen skulle skrive boken, tilbød jeg ham alt det jeg kunne bidra med. Han fikk ubegrenset tilgang til mitt autentiske materiale som hele telegramvekslingen med London, meldinger ut og inn til SL, Avsnitt, Områder, fagsjeter og Lingegruppene. Dessuten skisser, kart og alt det billedstoff han ønsket seg, og det

ble brorparten av boken. Klassikeren ble en blandingsbok rent språklig.

Hovdhaugen skrev selv sagt på nynorsk og jeg på bokmål. Minneordene om de som gav sitt liv (ni sider) og min artikkel om Distriktsledelsen på skauen (22 sider) er nå tatt ut av 1. utgaven og er ikke med i den reviderte av 1994.

Det er således uaktuelt å bruke klassikeren som henvisning for min bok. I min bok er jo det nevnte stoff et hovedpoeng.

Ellers kan jeg jo anbefale Jon Vegard Lundes bok og Svein Ambliens beretning som gode kildebeskrifter, selv om de ikke er aktuelle i min bok.

7. «Den første Milorg-mannen i uniform».

«Milorg-mannen» var ingen som tilhørte den regulære styrke i Lillehammer. Det var en ungutt som i seiersrusen utstyrt seg med hoes som lignet på Milorg-utstyr. I frigjøringsbegjæringen dro han til Storgaten 68. På et lastebilplan utenfor politivakten ropte, jublet og skrek han til en ellevill folkeforsamling: «Lenge leve frigjøringen». Han ble selv sagt i øyeblikket en folkehelt, men var hverken da eller senere innrullert i noen ansvarlig Milorg-styrke. Vi fikk omgående melding fra Avsnittet om hva som var skjedd.

Jeg er enig med Tore Pryser når han konkluderer med at okkupasjonshistorien et et område man aldri blir ferdig med eller kan legge til side. Det dukker stadig opp nye ting, som man må ta seriøst, ofte med en klype salt, for å bibringe den nye generasjon viten på en korrekt måte.

Selv med okkupasjonstidens personlige sterke inntrykk, 55 års granskning, forskning og nedtegning bak meg synes jeg det er interessant stadig å finne nytt kildemateriale.

Wilhelm Molberg Nilssen

Apropos fredsfeiringen

Når utgangspunktet er galest blir resultatet originalest... hevdes det som kjent! - Professor Tore Pryser antyder i GLF 31.3, at ungdommen trenger forklarende mer enn beskrivende informasjon for å unngå historieløshet.

Før 50-årsfeiringen av freden tar til for fullt, håper jeg derfor at Tore Pryser vil besvare et par

spørsmål.

Er det korrekt at det var England som pusset tyskerne på Danmark og Norge for å unngå Hitlers invasjon i England? Signerte Winston Churchill i denne forbindelsen et dokument med teksten: Norge skal angripes, enten av oss eller tyskerne. Best er en frontlinje mellom Stockholm og Bergen.!

Svarene vil interessere mange fordi temaet er uklart men forsøkt belyst av Dagbladet et par tilbake.

Ove Nielsen
Lillehammer

Med Oppland mot år 2000

Eg har med glede lese fylkesmann Knut Korsæth sine tanker om Oppland mot år 2000. Det er verdifullt at fylkesmannen med sin kommunalkunnskap og lange erfaring nå går ut og set viktige spørsmålsstillinger på kartet.

Skal vi ute i distrikta vera sikra at vi får ei god utvikling av vårt fylke og våre kommunar må vi tvertpolitisk stå samla for å prioritere viktige samfunns mål.

Ut i frå dette ynskjer eg å trekke fram eit av spørsmåla fylkesmannen stilte: Fungere det lokale folkestyret, eller vert det overstyrt av byråkratiet? Utviklinga syner at dette er eit spørsmål det er viktig å ha tankar om.

Eg godtek at staten set rammer for bruk av verdifulle naturområde, men folket som bur i distrikta må fa vera med å diskutere bruksreglar, og utøve forvaltninga av områda. Det vi ofte opplever er at det offentlege byråkratiet pressar på for å ta over meir og meir av styringa. Dette er ein trussel som det lokale demokratiet står overfor.

Bygdefolket vert snart husmenn i sitt eige lokale rike. Eg tenker her særlig på utøving av forvaltningens ansvar for utmarksareal, enten det no er verneområder, vanlege naturområder, eller jakt- og fiskeretten i statsallmenning. Her er det sterke krefter som ynskjer at forvaltninga skal administrerast, samordnast frå sentralt hald. Verneområda skal administrerast gjennom Statskog. For naturområda elles er det dei som talar for at ettersynet skal organiserast gjennom eit statleg «Naturoppsyn». Det undrar meg ikkje om desse også skal ha sentral forankring.

Handlingsplan for 1995:
Handlingsplanen for 1995 er utarbeidet av Byrådsutvalget og består av følgende punkter:
1. Utvikling av kommunens økonomi
2. Sosialt arbeid og omsorgstjenester
3. Kultur og fritidstjenester
4. Miljø og naturvern
5. Byggesaker og tekniske tjenester
6. Helse og sosialtjenester
7. Utvikling av kommunens infrastruktur
8. Utvikling av kommunens administrasjon

Opplegg som dette her strir i mot Senterpartiet sitt lokalsvarsprinsipp. Vi meiner at lokalt styring og lokalt ansvar er det rette. Eg veit at dette er synspunkt vi tvertpolitisk kan samle oss om ute i distrikta.

Rovviltforvaltninga er ein del av det same. Byråkratane i Direktoratet for Naturforvaltning og tenestefolk hjå fylkesmennene arbeider ikkje i tråd med dei politiske signala som er gjevne frå Stortinget.

Da rovviltemeldinga vart behandla i Stortinget, var det ein klar føresetnad at i kjernsområda for rovvilte, anten det gjaldt t.d. bjørn eller jerv, skulle rovvilte og beitefuka kunne leve side om side. Slik reglane i dag vert praktisert, vert beitebrukarane, bygdefolka som har ein del av næringsgrunnlaget i desse områda, «frosne ut». Næringsgrunnlaget i bygdene vert dermed svekka. Den praktiseringa som skjer er Senterpartiet ikkje tilfreds med. Her er landbruksstatsråden også for svak. Det hjelper lite å strø om seg med nokre mjølkekvoter. Her må bygdefolka verta betre høyrde.

Eg ser ein fare i den samfunnsutviklinga vi har, og den vi står framfor. Slik utviklinga er, og teiknar seg framover, vil vi få ei sterk nedbygging av landbruket, og det vil setja busetnaden i mange distrikt i fare. Alternativ næringsutvikling som skal godtgjera for dei tapte arbeidsplassane i landbruket er berre å rekne som eit avlat frå dei som støttar regjeringa sin politikk og nedbygging av norsk landbruk og svekking av norske bygdar.

Vi må no stå saman om å få distriktpolitikken på skinnene att. Eg er fullt ut samd med fylkesmannen. Moglegheitene har vi i Oppland dersom vi er aktive, og tek i vare og vidareutviklar dei verdiane vi får over.

Syver Berge
Stortingssrepresentant,
Senterpartiet

-95 - et forferdelig år

Året -95 er spadd av politikere, trollmenn, stjernerdydere og (jegersynskpersoner) til å bli et forferdelig år.

Eneste som kan sees foreløpig er at det blir et sannhetens og ærlighetens år hvor alt vil bli rullet opp og alle bedragere og juksetakere vil bli avslørt.

Og takk for det!

Reidar